

Türkiye Enterkonnekte Sisteminde Yük Tevziinin Kontrolü

Yazan
Korkut ÖNGÜN
Elek. Y. Müh.
EİE

Türkiye'de elektrikleştirme şehirlerden başlamıştır, ilk şehir elektrik tesisatı 1913 yılında İstanbul'da yapılmıştır. Bu tarihlerde araya giren büyük savaşlar elektrikleştirme konusunda memleketimizin bir hayli zaman kaybına uğramasına sebep olmuştur. Kurtuluş savaşından sonra yüne münferit santrallarda şehirler ve endüstri tesisleri için elektrik üretilmesi gayretleri sürüp giderken bir yandan da çeşitli kaynaklardan elektrik üretilen yük merkezlerine taşıma konusunda yeni çabalar görülmektedir. Memleketimizde yapılan ilk büyük enerji taşıma hatları aşağıda gösterilmektedir :

1927 yılında Hidrolik santral - Aksaray (Konya) 15 kV 8,4 Km

1929 yılında Hidrolik santral - Konya 15 kV 23,0 Km

1929 yılında Vizera Hidrolik santral - Trabzon 26 kV 33,8 Km

1931 yılında Bünyan Hidrolik santrali - Kayseri 22 kV 40,6 Km

1940 yılında İvriz Hidrolik santrali - Ereğli (Konya) 33 kV 14,0 Km

1947 yılında Kozlu - Kandilli (Zonguldak kömürleri) 66 kV 23,0 Km

1952 yılında Ereğli - (Karadeniz) - İstanbul 154 kV 196,4 Km

Şehir içi dağıtım şebekeleri de gözönüne alınırsa İlk 30 kV luk hat 1927 de İstanbul'da Silahtarğa termik santrali ile Yedikule arasında yapılmıştır.

YukarıdaKİ listeden görüleceği gibi elektrik taşıma hatları 1947 yılına kadar tamamen yalnız bir yük merkezinin beslenmesi düşüncesiyle kurulmuştur.

Memleketin Hidrolik ve termik kaynaklarından geniş ölçüde faydalanmak bu maksatla enerji sistemleri kurmak düşüncesi çok eski' tarihlere kadar gider. Ancak talep azlığı bu tarihlerde düşüncenin gerçekleştirilmesini zorlaştırıyordu. Nitekim 1930 yılında bütün Türkiye'de kurulu güç 78,8 MW o yıl içinde üretilen enerji

miktarı ise 106,3 GWh idi. Nüfus başına da yılda 7 kWh düşüyordu.

Sanayileşme ve 5 yıllık planlarla beraber talepte de hızlı bir artış hissedilmiş ve 1935 de bölge elektrik İşletmelerinin kurulmasına doğru geniş bir hareket görülmüştür. Aynı yıl içinde, EİE, MTA ve Etibank kurulmuştur. Bu kuruluşlardan MTA ya, elektrik konusunda, sudan enerji kaynaklarını arayıp bulma, EİE ye su kaynaklarının araştırma ve elektrik üretimine elverişli olanları bulma Etibanka da elektrik santrallerini kurmak hatlar yapmak, elektrik enerjisini dağıtmak ve enerji kaynaklarını işletmek görevi verilmiştir.

İkinci Dünya Savaşının araya girmesi ile geciken bu hareket sonunda 1948 yılında Çatalağzında kömür artıklarını yakacak bir bölge santralının kurulması ve Çatalağzından İstanbul'a kadar enerji taşıma hattının çekilip işletmeye alınması ile 1952 yılında bölge elektrik işletmeleri çalışmaya başlamış bugün Kuzeybatı Anadolu sistemi dediğimiz yük sistemi ve ve şebekesi kurulmuştur.

Başlangıçta sistemin nasıl bir kuruluş tarafından kurulacağı ve nasıl işletileceği konusunda memleketimizde yerleşmiş bir fikir birliği yoktu. Bu konuda çeşitli kuruluşların kuruluş kanunları ile diğer kanunların farklı düşüncelere göre tertip edildiği anlaşılmaktadır. Bunlardan belli başlılarından bazı örnekler verelim :

Belediye Kanonu (1930) :

— Kazanılmış hakları bozmamak üzere Belediye sınırları içinde elektrik tesisleri kurmak ve İşletmek Belediyelerin hakkıdır. Belediyeler bu işlerin tesis ve işletilmesi için süresi 40 yılı geçmemek ve şartları devletçe konulan kuralara uymak üzere imtiyaz verilebilirler.

• — Belde ve Köyler ve İl özel İdareleri kendilerine verilen görevlerin bir veya birkaçını ortak tesisler ve yönetim ile yapmak üzere birlik kurabilirler. (ETİBANK Kanunu 1935)

Etibank Görevleri :

— Türkiye'de elektrik üretme, taşıma ve dağıtma imtiyazları almak ve işletmek, elektrik santrallerini kurmak, hatları yapmak, elektrik enerjisi dağıtmak.

— Etibank elde edeceği elektrik üretme, taşıma ve dağıtma İmkanlarını mahdut mesuliyetli ve kendisine bağlı olmak üzere kuracağı tüzel kişiliği olan kurumlara devreder.

ANKARA (EGO) VE ADANA ELEKTRİK İŞLETMELERİ Kanunu (143) :

— Ankara ve Adana belediye veya il veya yakın il sınırları içinde hükümet tarafından elektrik üretmeğe elverişli baraj ve diğer su tesisleri yapıldığı takdirde İmtiyaz verilmek kaydıyla, bu su tesislerinde elektrik santrali kurmak ve elde edilecek enerjiyi Ankara ve Adana illeri ve yakın iller sınırları içinde demiryollarına büyük tarım ve endüstri kurumlarına milli savunma kurum ve fabrikalarına dağıtım şebekesi kendilen tarafından yapılacak kasabalara ve Köy birliklerine imtiyaz şartlaşmasına göre ulaştırmak.

DEVLET SU İŞLERİ Kanunu (1953) :

— önceki fıkralardaki çalışmalarla ilgili olmak şartıyla sudan ve yardımcı diğer kaynaklardan enerji üretmek.

— Umum Müdürlük Elektrik Santrallerinin daha verimli çalışmasını sağlamak maksadıyla yeniden termik santraller kurabileceği gibi, tesisler kurduğu bölgeler içinde bulunan elektrik santral ve şebekelerini, nızalan ile devralmak ortaklık kurarak veya kiralayarak da kullanabilir.

Çatalağzı santralından sonra Sakarya ırmağı üzerinde Sanyar Santralının kurulmasına girişilmiş bu suretle Kuzeybatı Anadolu (KBA) sistemini besleyecek ana santraller doğurmaya başlamıştır. Bu anda kurulacak sistemin nasıl kurulacağı ve işletileceği konusu da zihinleri kuşcalamakta idi. 1950 yılından sonra özel sektör karakterindeki kuruluşlarla işin yürütülebileceği sanılıyordu. Genel düşüncenin bu yola kaymasındaki başlıca özellik bu andan iki varyantla karşılaşmış olmasından ileri geliyordu. Bu kuruluşlar'ya' İktisadî Devlet Kurumları §3k- linde kurulup işletilebileceklerdi yahut özel Ortaklıklar şeklinde. O günlerdeki siyasi konjoktılır İktisadî Devlet Kurumlarının iyi çalışmadığı bu kurumların mümkünse hepsinin özel kuruluşlara çevrilmesi yolunda idi. Çok zor ekonomik şartlarla atlatılan ikinci Dünya Savaşı içinde her ne kadar İktisadî Devlet Kurumları Memlekete sayılmıyacak faydalar sağlamış lse» lerde onlardan o kadar çok şey* bekleniyordu ki,

savaşın, siyasal tutumun etkisi ve yetişmiş eleman ve tecrübeye İmkanların az veya yok olduğu bir ortamda bunların çalışmalarında önüne geçilemeyen ve göze batan aksaklıklar bu kurumları sanki görevlerini yapmamış duruma düşürüyordu. Yukardaki şartlara Genel Ekonomik Politikadaki değişimde eklenince KBA sistemini kuracak ve işletecek kurumun bir anonim Ortaklık Şeklinde kurulması kararlaştırıldı. Bu maksatla «Kuzey - Batı Anadolunun elektrikleştirilmesi için Sarıyar Barajının yapılması ve elektrik üretilmesi ve taşınması' imtiyazının Etibank'a ve sonra onun yerini alacak olan Kuzey - Batı Anadolu elektrikleştirme Türk Anonim Ortaklığına verilmesi hakkında» 29 Nisan 1952 günlü bir Bakanlar Kurulu Kararı alındı. Bu karara bir İmtiyaz sözleşme ve şartlaşması ekli idi. Bu imtiyazın süresi 99 yıl Olacaktı'. Etibank, Sarıyar Barajı ve santralının tamamlanmasından sonra gedecek en çok 5 yıl içinde aşağıda yazılı ortaklıkların katılması ile kuracağı Kuzey - Batı Anadolu elektrikleştirme Türk Anonim Ortaklığına bu imtiyaz sözleşmesindeki bütün hak ve yükümlülükleri devretmek zorunda idi. Bu ortaklıklar şunlardı :

A — Etibank, İller Bankası ve diğer yerli Bankalar.

B — İstanbul, Ankara, Eskişehir, Bursa, Adapazarı, İzmit ile KBA da enerji almaları mümkün olan diğer şehir ve kasaba belediyeleri veya bu belediyelere bağlı İşletmeler.

C — Sümerbank ve Şeker Fabrikaları gibi enerji kullanılışı ile ilgili kuruluşlar.

Ç — Sanayî erbabı ve özel Sermaye.

İmtiyaz sahibi elektriği işletme ve belediyelere toptan satacak ve elektrik taşıma ve transformasyon tesislerini kendi yapacak İdi.

Yine imtiyaz sözleşmesinin bir maddesine göre «İşletmeye girişildikten sonra genel güvenlik ve esenliği bozacak durumlar olursa Hükümet işletmeye el koymağa ve gerekli tedbltleri almağa yetkili» idi.

Etibank sözleşmede beSJRtilen 5 yıl içinde bir ortaklık kurulması zorunluğunu yerine getirmemiş olduğu için bu imtiyaz bugün için yürürlükte değildir. Etibank Sarıyar santralının işletmeye alındığı 1956 yılının son aylarında bugün EEİM* adı ile tanıdığımız Etibank Elektrik İşletmeleri Müessesesini kurdu ve sistemin işletmesini bu kuruma bıraktı.

Başlangıçta sistemin işletilmesinde ve yüklerin dağıtılmasında karşılaşılan başlıca konu sistem içindeki santrallerin paralel çalışmasını sağlamak idi. Şehir ve Endüstri santralleri,

* Etibank'ın son örgütlenmesinde bu müessese ilga edilmiş, ve Etibank Genel Müdürlüğü bünyesinde içine alınmıştır. (Elektrik Mühendisliği)

müstakil ve münferit çalışmayı tercih ediyorlardı, özellikle sistemin en büyük santrallerinden biri olan İstanbul Silahtarağa Santralının sistemle paralel çalışması ayrı bir zorluk doğuruyordu. Bu konu uzun zaman sistem işleticilerini uğraştırdı. EİE İdaresinin ve sorumlu Bakanlığın aracılığı ile küçük bir komisyon kuruldu. Bu komisyon paralel çalışmayı sağladı. Zaman zaman toplanarak da ortaya çıkan problemleri ve zorlukları gidermeye çalıştı. 1959 yılından sonra sistemin gelişmesi ve yeni santrallerin işletmeye sokulması ile bu konuda fazla bir zorlukla karşılaşılmaı. Komisyon toplantılarına iki taraftan birinin isteği üzerine toplanılmak üzere ara verildi.

1961 yılının, özellikle Orta Anadolu'da kurak geçmesi KBA bölgesinde bulunan iki büyük hidrolik santrale - Sanyar, ve Hirfanlı - Normalin altında su gelmesine sebep olmuştu. Bu santrallerden, 1961 yılında normal su geliyormuş gibi enerji çekilmesi tabiatıyla göl seviyelerini tehlikeli sınırlara düşürmüştür. DSİ Umum Müdürlüğü KBA şebekesini İşletmekte olan EEİM derhal göl seviyelerini yükseltecek tedbirler alınmadığı takdirde santral seviye yükseltilmeye kadar durdurmak zorunda kalacaklarını bildirmiştir.

EEİM konuyu kendi yetkisi dışında görerek o zaman konu ilgili Sanayi Bakanlığına başvurmuştur. Çünkü bir iki ay sonra girecek 1962 yılı içinde Kütahya Azot Sanayii, Cam Fabrikaları, yeni kâğıt fabrikaları gibi bir çok büyük Sanayii kuruluşları büyük ölçüde enerji çekmeye başlayacaklardı. Nitekim 1962 yılında KBA da brüt enerji üretimindeki artış % 19.1 olmuştur. Hidrolik santrallerin 1962 yılındaki üretimini azaltıldığı takdirde EEİM'in kendi termik santrallerinden bu isteği karşılaması zordu. Bölge de bulunan müşteri santralleri ile duran santrallerin çalıştırılması gerekiyordu. Büyük santrallerin yapılması ve işletmeye alınması ile endüstri santralleri hemen durdurulmuş, Belediye santrallerinin üretimi kısılmış İdi. O günlerde 1962 yılı İş programları onaylanmış ve müşteri santrallerine 1962 de çok az üretim yapmaları gerektiği bildirilmişti.

Her ne kadar EEİM içinde KBA bölgesi için kurulmuş bir yük tevzi merkezi var İdiysede müşterilerle yapılan sözleşmelerde enerji üretiminde rastlanacak çeşitli durumları karşılayacak sağlama ve açık hükümler olmaması, yeniden çalıştırılacak santraller ile üretimi artırılacak santrallerin kömür ve bakım durumları ile gerekli personelin sağlanması konusu ayrı bir problem teşkil ediyordu. Bu problemin çözülmesini ne EEİM yük tevzi merkezi ne EEİM veya Etibank'ın yalnız başına başarması mümkün görülüyordu.

Sanayi Bakanlığı, daha plânlı kalkınmanın ilk geçiş yılında, enerji tesislerinin iyi işletilmemesinden dolayı bir enerji kısıntısına gidilmesini önlemek üzere 24/11/1961 tarihinde 5 kişilik bir komisyon kurdu. Komisyona verilen «görev» Kuzey - Batı Anadolu santrallerinin 1962 yılında üretecekleri enerjinin ve çalışacakları azami yüklerin tesbiti maksadıyla, Kuzey - Batı Anadolu enterkonnekte sistemi ile ilgili enerji üretim ve dağıtım tesislerinin durumunu yerinde inceleyerek bu tesislerin 1982 yılındaki çalışmalarına ait programın tesbit edilmesi> İdi. Komisyon sistemin önemli santrallerini gezmiş, çalışma durumlarını tartışmış ve hazırladığı raporunu 21/12/1961 de Bakanlığa vermiştir.

Raporun ana fikri şöylece kısıtlanabilir.

Hidrolik santrallerin göl seviyelerinin tehlikeli sınırlara inilmeden bilhassa çok sıkışık geçeceği tahmin edilen 1964 yılı için, bu yıla kadar normal seviyelere çıkarılması esasına göre termik santrallerin üretimlerinin ayarlanması.

Bu ana fikir etrafında 1962 yılı enerji ve güç tahminleri yapılmış ve sistemdeki santrallerin paylaştırılmıştır.

Komisyon yalnız 1962 yılı programını tesbit etmekle yetinmemiş bu arada Sanayi Bakanlığına, sistemin normal olarak işletilebilmesi için alınması gerekli bazı tavsiyelerde bulunmuştur.

Bu tavsiyeler şunlardır :

1 — Aylık yük tevzi programlarının Sanayi Bakanlığının başkanlığında ilgililerin katılımı ile tesbit edilmesi.

2 — Bölge Santrali durumundaki santrallerin, bölgenin ve memleketin ekonomisine en uygun şekilde işletilebilmesi için, bir idareye devredilmesi veya işletmesinin bir elde toplanması,

3 — Silahtarağa santralının fazla üretim yapacak şekilde çalışmasını sağlamak üzere, bu idareye tesbit edilen vasıfta ve miktarda kömürün düzgün olarak verilmesi,

4 — İhtiyaç duyulmadığı için az yükte çalıştırılan veya Kıç çalıştırılmayan santrallerin. 1962 ve ileriki yıllarda tam kapasitede çalışmalarına İhtiyaç duyulacağından revizyonlarının hemen yapılması yedeklerinin tamamlanması personel temin etmek üzere harekete geçmelerinin duyurulması.

5 — özellikle K.B.A. da zirve yüklerinin hızla artmasının önlenmesi için elektrik satış tarifelerinde zirve saatlerinde harcanan enerji için daha yüksek bir ücret tesbitinin Sanayi Bakanlığınca gözönünde bulundurulması ve tarifinin bu yönde geliştirilmesi.

6 — KBA ve Batı Anadolu bağlantısını sağlayacak Balıkesir - Bursa 154 kV hava hattının 1962 sonundan önce tamamlanarak İşletmeye sokulması,

7 — KBA sisteminin zirve yükünün yıllık artışına göre her yıl en az 50 MW lık üretim tesislerinin sisteme katılması gerekmektedir. Dağıtım tesislerinin de buna uygun olarak takviye edilmesi gerekeceğine; bir santralin yapılmasının 2-3 yıldan önce tamamlanamıyacağına göre 1962 yılı içinde en az 150 MW gücünde bir santralin veya birkaç yerde bu gücü verebilecek grupların tesisine geçilmesi,

8 — Arızalanması memleket sanayi ve sosyal hayatı için önemli bir yer tutan enerji üretimi ve dağıtım tesislerinin arızasız işletilmesinin sağlamak maksadıyla İhtiyaç gösterilen yedek parça ve tesisat takviyeleri işlerinin öncelikle ele alınıp sonuçlandırılması,

Bakanlık bu tavsiyelerden 1, 3, 4, 6 numaralı tavsiyelere uyarak hemen harekete geçmiştir. Bu maksatla yine Sanayi Bakanlığı enerji dairesinin başkanlığı ve sisteme bağlı santrallerin işletmeleri ile EİE İdaresi temsilcilerinden kurulan bir yük «Yük tevzi Komitesi» Ocak 1962 ayında çalışmaya başlamıştır. Komite bu tarihten itibaren her ayın son haftası içinde toplanmış ve geçen ayın durumunu gözden geçirmiş gelecek ay için tesbit edilen programı incelemiş, buna son şeklini vermiş ay içinde alınması gerekli tavsiyelerde bulunmuştur.

Komisyonun 6 numaralı tavsiyesi olan Balıkesir - Bursa hava hattı bağlantısı tamamlanmış ve 6 Ocak 1963 Pazar günü Saat 23,11 den itibaren işletmeye alınmıştır. Halen bu hat aracılığıyla Batı Anadoludan KBA'ya 100 MWa kadar yük ve ayda 30 GWh'a kadar enerji aktarılabilmektedir.

Komisyonun diğer tavsiyeleri içinde bazı çalışmalar yapılmış fakat olumlu bir sonuç elde edilememiştir.

Yük tevzi Komitesi 1965 yılı sonuna kadar 4 yıl içinde düzgün olarak her ay toplanmak suretiyle 45 toplantı yapmıştır.

10 Ocak 1966 tarihli Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının 6973 ve 7347 sayılı Sanayi Bakanlığı kuruluş kanunlarının verdiği yetkiye dayanarak hazırladığı bir yönetmeliğe göre komite şekil değiştirmiş ve adı «Elektrik Yük Tevzii Komisyonu» olmuştur. Komisyonun görev ve yetkileri adı geçen yönetmelikte kısaca şöyle anlatılmaktadır:

— KBA ve Batı Anadolu (BA) enterkonekte sistemindeki hidrolik ve termik santrallerde elektrik enerjisinin DST, Etibank, çeşitli

Belediye Elektrik İşletmeleri ve diğer çeşitli kurumlar tarafından üretilmekte olması dolayısıyla, yurt ihtiyaçlarına uygun çeşitli etkenlerin gözönünde bulundurularak ilgililerin bir araya getirilmesi yoluyla birleşik bir şekilde üretim ve dağıtım işlerini yürütmek üzere Elektrik Yük Tevzi Komisyonu kurulmuştur.

— Komisyon, Bakanın Enerji Dairesi mensuplarından seçeceği bir temsilcinin başkanlığı altında DSİ, EİE, TKİ, Etibank, EEM, İETT, EGO, ESHOT temsilcileri ile Bakanlık tarafından gerekli görünen diğer bilgisi bulunan birer elemandan kurulur.

— Temsilcilerin komisyon toplantılarına mutlaka katılmalarının sağlanması ve temsilcilerin کافی zorunluk olmadan değiştirilmemesi gerekir. Her kuruluş Komisyonunda bir oya sahiptir.

— Komisyon normal olarak Ankarada EEİM Konferans salonunda Bakanlık tarafından belirlenen günde toplanır. Bakanlığın oluru alınarak toplantılar başka şehirlerde de yapılabilir.

— Toplantılarda o güne kadar olan olaylar ile tesbit edilen programların gerçekleştirilmesi ve tesislerin işletme ve revizyon durumları ile kömür akaryakıt ve su durumları gözden geçirilir gelecek devre için üretim programı düzenlenir.

— Komisyon çoğunluğunun kabul ettiği düşünce, istek ve teklifler hazırlanacak rapora geçer kararlara katılmayanlar bunu bir notla belirtirler.

— Gelecek devre için hazırlanan üretim programları rapora eklenir. Bunlar Bakanlık tarafından incelendikten sonra ilgililere uygulanmak üzere gönderilir.

1965 yılı Martında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı sistemin normal çalışmaya başladığını ileri sürerek periyotlk toplantıların 3 ayda yapılmasını istemiştir. Bu yüzden Nisan ve Mayıs 1965 ayları toplantısı yapılmamıştır. Ancak çeşitli kuruluşlar, KBA ve BA'nın başlıca Üretim ve dağıtım tesislerinin ahenkli ve Memleket elektrik ekonomisine en uygun bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere kurulmuş olan Yük Tevzi Komitesinin toplantılarının 3 ayda bir yapılmasının sistemin işletmelerine her hangi bir direktif vermekten çok olayları gözetlemekten ve kontrol etmekten ileri gidemeyeceği ve bu şekildeki çalışmanın beklenen faydayı sağlamıyacağı düşüncesini öne sürmeleri ve bu konuda direnmeleri üzerine toplantıların aylık olarak yapılması kararlaştırıldı.

Komite çalıştığı dört yf içinde kendi çalışma alınma giren çeşitli konular üzerinde uğraş-

miş, ele aldığa konuların çok büyük bir kısmının olumlu şekilde sonuçlanmasına yardım, etmiştir.

Bu konulardan başlıcaları şunlardır :

— İstanbul Silahtarağa santralının azami güç ve enerjiyi verecek şekilde çalışmasını bu santrale iyi evsafa kömür verilmesini, kömürün sürekli olarak gönderilmesi konusu ile uğraşmak soğutma suyu kanal ve tesislerini büyütülmesine, düzeltilmesine, santral tesislerini, yükseltici transformatörlerinin çıkış gücünün artırılmasına uğraşmak yoluyla sağlamıştır. Silaktar santralının istenen üretimi yapmaya İkana edilmesi ve emniyetli kömür stokunun yapılması komitenin ilk yıllardaki başlıca çalışma konusu olmuştur.

— Çok sıkışık geçmekte olan 1962 yılının Haziran ayında Tunçbilek santralında bulunan turmo - generatörlerden bir grup arızalanarak uzun süreli bir tamire alındı. Güç ve enerji noksanlığı termik santrallerin fazla üretimleri ile karşılandı. Bu arada Makina Kimya Endüstrisi Kurumunun Kırıkkale, Garp Linyitleri İşletmelerinin Kozlu santrali ile Devlet Demir Yollarının Eskişehir ve Adapazarı santralleri ve Sümerbank Bursa Merinos ve Nazilli Basma Fabrikasının santralleri çalıştırılmak istendi. Bunlardan ancak Tunçbilek, Merinos, Nazilli ve Adapazarı Vagon Fabrikaları Santralleri çalıştırılabilirdi. Diğerlerinin yedek ve tesislerin durumu çalışmaya imkân vermiyordu. Ancak komitenin bütün uğraşmalarına rağmen Merinos konusu ile Kesikköprü santralının inşaatının hızlandırılması işi bir türlü sağlanamamıştır.

— KBA ve BA sistemleri arasındaki bağlantının aksamadan zamanında tamamlanması ile uğraşılmıştır.

— Tunçbilek santralında anılan grubun tamiri o yıl içinde bitirilerek İşletmeye sokulmuştur.

— 1963 yılında fazla yağışlar memleketi ve komiteyi uğraştırmıştır. Santral göllerinin ayak kısımlarında kalan yerlerin su taşkınlığından korunması için seviyelerinin ayarlanması ve savaklardan su bırakılması 1963 yılının ilk yarısının başlıca konuları idi.

— Fazla su geliri yüzünden hidrolik santrallerin fazla üretim yapması iki problem doğuruyordu. Bunlardan biri esas yük merkezi olan İzmit - İstanbul merkezine bu yerlere hayli uzak noktalardan enerji ve güç taşınması özellikle İstanbul şebekesinde reaktif güç yetersizliği ve gerilim düşümü doğurması ikincisi de kömür ocakları çevresinde biriken kömür stokları idi.

Reaktif karşılanması İstanbul Santralının düşük güç katsayısı ile çalışmaya zorlamak sure-

tiyle önlenmiş ise de gerilim düşüklüklerini önlemek bir türlü mümkün olmadı.

Artan kömür stoklarından endişelenen kömür işletmelerini komite bu durumun geçici olduğuna ve Ereğli Demir Çelik Tesislerinin çalışması ile stokların hızla enyeceğine inandırmaya çalıştı.

— 1963 yılı Temmuz ayında Ereğli trafosunda meydana gelen arıza bu trafonun kullanılmaz hale gelmesine dolayısıyla Çatalağzı gibi sistemin en önemli santralın üretim, programını büyük ölçüde azaltmasına sebep oldu. Durumu yerinde inceleyen komite işleticilere yardımcı olmaya çalışmış tamirin uzamadan bitirilmesine uğraşmıştır.

— Denizli Belediyesine ait hidrolik santralının sistemle paralel çalışması suretiyle enerjinin tamamından faydalanılması sağlanmıştır.

— Karabük Santralında hem mevcut ikinci turbo - alternatörü sürekli olarak çalıştırmak hem de Karabük Demir Çelik yeni tesislerinin ihtiyacı olan buharı sağlamak üzere bu santrale yeni bir buhar kazanı konulması konusu ile komite uğraşmış, etüdler yapılmasına. İmkân hazırlanmış da bu konu henüz bir sonuca bağlanmamıştır.

— Soma ve İzmir ESHOT Santrallerine Garp Linyitleri İşletmesi tarafından verilen kömür miktarlarında endişeye düşülecek bazı aksaklıklar komite tarafından görülmüş işletme ikaz edilmiş buna rağmen 1964 yılı Haziran ayında Soma Santralı kömürsüzlük yüzünden üretimini kısmış, hem Soma hem ESHOT santralına özel sektörden kömür alınmasının yolları aranmıştır. Alınmakta olan bu yeni cins kömürlerin küllerinin eriyip kazan borularına yapışması sonunda Soma Santralı kazanları sık sık durdurulmuş üretim programı aksamıştır. Kazana uygun yeni bir kömür karışımı deneyleri olumlu sonuç verinceye kadar olay sürüp gitmiştir. Benzer olaylar İzmir ESHOT santralında da görülmüştür.

— 1964 yılı sonlarına doğru artan kömür taleplerinin karşılanması da zorluklar görülmeye başlanmıştır. Komite Bakanlığı' bu sık sık uyarıya çalışmıştır. Bu arada akaryakıtla çalışan İZMİT, SEKA, BURSA Merinos ve Ereğli Demir Çelik Santrallerinin üretiminin hem devlet hem özel sektörde arttırılması konusunda çalışmalar yapılmıştır.

— Yine 1964 yılı Eylül'ünde Kemer Hidroelek santralının göl seviyesi su alma ağız civarına kadar düşmüştür. Daha sulama mevsimi olduğundan, yakındaki bahçelerde sebze sulaması için suyun enerji kotununun altına dü-

sürülmesi zorunlu görülüyordu. Komitenin İŞİ karışması ile sulama suyu ihtiyacı yeniden ve daha dikkatli olarak tesbit ettirilmiş, sıkı tedbirler alınmış santralin çalışmaz halden çıkarılması önlenmiştir, bu suretle kemer santralının güç bakımından ihtiyaç hasıl olduğu zaman çalışması ve 1964 yılı puant ayında oldukça yüksek güçle katılması sağlanmıştır. Az su gelmesinden 1964 yılında Kemer Santrali normal üretiminin ancak % 35 ini yapabildiştir.

— Kemer ve Demirköprü uç santrallerinde patlamakta olan parafudrlar komitesi aracılığı ile incelettirilmiştir.

— Gerilim yükselmeleri yüzünden Hıranlı-Konya hattı zaman zaman sistemden çıkarılıyordu. Bu hal Konya Göksu santralında üretilmesi mümkün hidrolik enerjinin sisteme verilmesini önliyordu. Hıranlı santralının çalışma tertipi ayarlanarak gerilim yükselmelerinin azami değerleri aşmadan Konyanın sisteme bağlı kalması sağlanmış, Göksu santralının azami üretimi yapmasına çalışılmıştır.

— 1965 yılı ikinci yarısında termik santrallara kömür verilmesinde zorluklarla karşılaşıldığı

görüşmüş, ihtiyacın karşılanması için kömür ithaline gidilmesi bakanlığa komite tarafından tavsiye edilmiştir. TunçMekte 60 KW lık grubun servise girmesi konunu önemini daha da artırmıştır. Bu ikaz ve tavsiyeler üzerine alınan olumlu' tedbirlerle enerji sıkıntısı giderilmiş, kömür ithaline lüzum kalmamıştır.

— Kasım 1965 ve Ocak 1966 da arızalanan Demirköprü santrali transformatörleri arızasının sebepleri komitenin aracılığı ile incelenmiş tesbit edilen anıza sebeplerinin giderilmesine çalışılmıştır.

— Sistemin inşa halindeki santral ve tesislerinin durumu yakından kovolanmış ve zaman zaman bakanlığa bilgi verilmiş, inşaatın aksamasının önlenmesi ile uğraşmıştır.

Sisteme bağlı santrallerin çeşitli kuruluşlar tarafından işletilmiş olması bunlar arasında bir çalışma birliğinin sağlanması ile ahenkli bir şekilde yürütülebilecektir. Başlangıçta «Yük Tevzi Komitesi» ve bugün «Yük Komisyonu» bu ahenkli çalışmayı sağlamada sayısız faydalar sağlamışlardır.

İ L A N

EDİRNE BELEDİYE BAŞKANLIĞINDAN

Belediyemiz Elektrik İşletmesi için bir adet Elektrik Mühendisi ile bir adet Elektrik teknisyeni alınacaktır.

Yevmiyeleri, Yevmiyeli personel talimatnamesine göre verilecektir. Taliplerin 15.8.1968 tarihine kadar müracaatları ilân olunur.

(E. M. — 204)